

Hayal Perdesi Sinema Dergisi'ne Tarihsel Bir Bakış

Koray SEVİNDİ*

Türkiye’de sinema dergiciliği sinemanın seyriyle paralel bir şekilde ilerler. 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet’in getirdiği kısmî özgürlük ortamıyla birlikte, sinema faaliyetleri hızlanır ve art arda sinema salonları açılmaya başlanır. Bu salonlarda gösterilen filmler ve sinemaya karşı artan izleyici sayısı sinema yazınının da hareketlenmesine katkı sağlar. Bu süreçte gündeme gelen dergilerden ilki A. Cemil tarafından idare edilen ve 5 Şubat 1914’te yayın hayatına başlayıp 1930’ların başına kadar faaliyetlerini sürdüren *Sinema* dergisidir. Osmanlıca yayınlanan bu derginin dışında, aynı dönemde İbrahim Halid tarafından çıkarılan ve dönemin bir diğer önemli sinema dergisi olan *Ferah* dergisi vardır.¹ I. Dünya Savaşı’nın getirdiği ortamda salt sinema içeriğine sahip olan dergiler Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar faaliyet gösteremez. 1918-1920 yılları arasında *Temaşa* dergisinde Muhsin Ertuğrul’un yazıları, 1921-1922 yıllarında *Yarın* dergisinde Cevdet Reşit’in yazıları, 1922’de Nihat Özön’ün *Dergâh* dergisindeki yazıları salt sinema içerikli dergilere tekrar geçişte öncü olmuştur.² 1923 yılından sonra artan sinema yayınları 1950’li yıllara kadar ağırlıklı olarak Hollywood magazinél dünyası bağlamında kalır. 1950’lerde Attila İlhan, Turhan Doyran ve Nijat Özön’ün çeşitli dergilerde yazdıkları eleştiriler entelektüel bağlamda bir gelişme yaratır. 1956 yılında Nijat

* Araş. Gör. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi. koraysevindi@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0264-5390.

1 Tuncer Çetinkaya, “Türkiye’de Sinema Dergilerinin Tarihine Hızlı Bir Bakış”, 14 Temmuz 2014, <https://www.tsa.org.tr/tr/yazi/yazidetay/18/turkiye-de-sinema-dergilerinin-tarihine-hizli-bir-bakis> [Erişim Tarihi: 15.10.2020].

2 Burçak Evren, “Dünden Bugüne Sinema Dergileri”, *Cumhuriyet Dergi*, 4 Nisan 1993, sy. 367, s. 8.

Özön ve Halit Refiğ'in kurucuları olduğu *Sinema* dergisi yayın hayatına başlar ve ilk ciddi sinema dergisi olarak kabul edilebilir.³ 1960'ların özgürlükçü ortamı, 1960'larda Türk sineması üzerine ortaya atılan kavramsal çalışmalar, 1968'in getirdiği siyasal ortam, 12 Eylül Darbesi, 1980'lerin video ortamı ve 1990'ların basın hareketlilikleri 2000'li yıllara gelene kadar Türk sinema tarihini etkilediği gibi sinema yazınına da etkiler ve şekillendirir. 2000'lerden sonra da gerek dönemin DVD hareketliliğiyle ortaya çıkan gerekse bireysel çabalarla ilerleyen pek çok sinema dergisi yayın hayatına başlar. *Altyazı* ve *Sinema* dergileri dışında çok uzun soluklu olamayan bu girişimler, 2010'larla birlikte dergi basımında artan maliyetler ve yeni medyanın güç kazanması ile birlikte oldukça sınırlanır. *Altyazı* dergisi gibi kimileri çevrimiçi ortama adapte olmaya çalışırken, *Sinema* dergisi gibi bazıları da kapanmak zorunda kalır. Bu makalede ele alınan *Hayal Perdesi* dergisi de 2000'lerden sonraki sinema yazınına uzun soluklu dergilerinden biridir. Amatör bir girişimle fanzin olarak yayın hayatına başlamış, e-dergi formatında devam etmiş ve bir süre sonra da matbu olarak çıkmaya başlamıştır. Bu makalede *Hayal Perdesi* dergisinin bu üç dönemine değinilecek, çıkan sayılar üzerinden içerik analizleri ve bibliyometrik çözümlenmeler yapılarak derginin tarihsel yolculuğu irdelenecektir.

I. Fanzin Dönemi

Hayal Perdesi dergisi, 2001 yılında Bilim ve Sanat Vakfı kapsamında yürütülen sinema atölyesine katılan öğrencilerin yazınsal deneyimlerini artırmaları amacıyla 2003 yılında fanzin olarak çıkmaya başlar. Atölyenin amacı; sinemanın görüntüyle olan ilişkisini keşfederek filmlerin kapsamlı tetkikinin ve tahlilinin yapılmasıdır. Atölyede her hikâyenin seyirci ve icracı açısından çift yönlü olarak değerlendirilmesi amaçlanmış, bu nedenle atölyeye katılan öğrencilerin sadece teorik altyapıya sahip olmaları değil pratik çalışmalar yapmaları da teşvik edilmiştir.⁴ Atölyenin ilk yürütücüsü İhsan Kabil'dir. 1993-94 yıllarından itibaren Bilim ve Sanat Vakfı'nda sinema üzerine seminerler vermeye başlayan Kabil atölyenin ortaya çıkma sürecini şu şekilde ifade eder:

“Seminerler sırasında öğrencilerden bir atölye yapma isteği gelmişti. Filmleri seyredip üzerine detaylı konuşalım, belli sürelerde toplanalım diye. Tarih olarak 2001 olması gerek. Tamam dedik ve o şekilde başladı aslında. Her hafta bir film belirleyeceğiz, üzerine konuşacağız, belli bir gün tespit edeceğiz diye duyurduk. Çarşamba gününü belirlemiştik. Öğleden sonra bir araya geleceğiz, filmi izleyeceğiz sonra da yukarı çıkıp yuvarlak

3 Çetinkaya, “Türkiye’de Sinema Dergilerinin Tarihine Hızlı Bir Bakış”.

4 İhsan Kabil, “Bilim ve Sanat Vakfı, Sanat Araştırmaları Merkezi, Hayal Perdesi Sinema Grubu Atölye Çalışması”, https://www.bisav.org.tr/SAM/Atolyeler/Detay/112/hayal_perdesi_film_atolyesi_i [Erişim Tarihi: 15.10.2020].

masada üzerine konuşacağız diye. 15 kişilik bir toplulukla başladık zannediyorum. Sonra da 20-25'lere kadar çıkmıştık. Dünya sinemasından bir film seçiyordum ve beraber izliyorduk. Tabi VHS ya da kasettendi mecburen. Mevcut film kopyasına erişebilmek önemliydi. Sonra biraz ara verip filmi tartışıyorduk. Bu öyle bir şey oldu ki kesintisiz on yıldan fazla bir süre devam etti. Hem de bir senede sadece bir buçuk ay ara vererek. Bayramlar falan olmadıkça kesintisiz devam ettik. Maksadımız sinema kültürü kazandırmak, iyi bir sinema seyircisi olmak, film seyredirken nelere dikkat etmemiz gerektiğini belirlemektir. Hangi filmlere önem verilir, filmler bize neyi anlatır vs. Benim ana amacım buydu. Bir süre sonra da seçici algıyı oluşturmaya çalıştık, yani artık filmleri seçerek seyretmeye başladık. Gelişigüzel değil de yönetmene göre, temaya göre... Yönetmeni ya da ülke sinemasını ön plana alıyorduk. Dünya sinemasının bütün renklerine açık oluyorduk. Türk sinemasından örneklerimiz de vardı. Amerikan filmleri vardı. Asya'dan da İran'dan da... Bütün coğrafyalara açtık.”⁵

Atölyenin ilk öğrencilerinden biri olan ve fanzinin oluşturulmasında da öncü olan Murat Pay, fanzine geçiş sürecinden şu şekilde bahseder:

“O dönem İhsan Hoca'yla film okumaları yapıyorduk her hafta. Aynı zamanda da sinemacı arkadaşlarla Cuma toplantısı da yapardık. 5-6 kişi her Cuma toplanıp sinema üzerine uzun saatler konuşurduk. Daha çok sinema üzerine fikir tartışmaları tabi. Bu tartışmalardan sonra hani bir de dergi çıkaramaz mıyız acaba diye düşünüyorduk. O zaman dergi çıkarma işi fikir tartışan insanların mefkûresi gibiydi. Yani fikri tartışmaların cisimleşmiş hali gibi. İhsan Hoca'yla istişare ettik bu konuyu. O da yaparsanız iyi olur dedi ve bize yol açmış oldu. Önce fanzin olarak çıkarmaya karar verdik.”⁶

Fanzin günden güne kadrosuna yeni yazarlar eklerken ortak bir fikrî hedefle ilerler: “Başta özellikle doksanların sonundan itibaren yeniden hız kazanan Türk sineması olmak üzere, farklı coğrafyaların sinemalarına da uzanan bir bakış açısı ortaya koymak, Türk sinema literatürüne kalıcı katkılar sağlayacak verimlere ulaşmak ve teori ile pratiğin birlikte yürüdüğü bir sinemaya dair fikir geliştirmek”.⁷ Bu hedefler doğrultusunda büyüyen fanzin, sadece film eleştirciliği bağlamıyla kalmaz ve kısa filmlerden belgesellere, kamera arkasından arşivciliğe kadar geniş bir yelpazede ilerler.

5 İhsan Kabil, “Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme, İstanbul: 16 Ekim 2019.

6 Murat Pay, “Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme, İstanbul: 7 Ekim 2019.

7 Hayal Perdesi Sinema Dergisi, “Hayal Perdesi Hakkında”, <https://www.hayalperdesi.net/kunye.aspx> [Erişim Tarihi: 15.10.2020].

Fanzinin ilk sayısı isimsiz olarak çıkar. Toplam on yazının yer aldığı bu sayıda Esra Bulut, Hilal Turan, Ayşe Demirkalp (Pay), Cemil Akgül, Murat Pay, Tuba Özden (Deniz), Tuğba Sönmez, Mehmet Akalın, Muhammed Palevi ve Ümit Gülşen yer alır. Atölyede tartışılan gölge oyunu, sinema, sanat vb. konulara yapılan değinilerin yanı sıra Amerikan bağımsız sinemasına ve Türk sinemasına yönelik değerlendirmeler de vardır. Dergi sonraki iki sayısında “Sinema Dergisi” adıyla çıkarken “bir buçuk ayda bir çıkar” yazısını da kapağına ekler. Fakat bu takvime ancak iki sayı uyulabilir. Bu süreci Murat Pay şöyle anlatıyor:

“Önümüze bir takvim koymuştuk. Bazı şeyler yetişmedi ama ben dedim ki her halükarda bu çıkmalı. Kötü de olsa çıkmalı ve çıkardık. Bir tartışma olmuştu bunun üzerine işte kötüyse niye çıkarıyoruz falan diye. Ama ben biliyorum ki yayılınca olmayacak. Bir de iyinin de sonu olmadığını biliyoruz. Tabi o zaman tez canlılık var, heyecan var. Yani bir şeyleri de bir an önce görmek istiyoruz.”⁸

İkinci ve üçüncü sayılarda Sedat Şahin, Ali Nazmi, Aslı Avcu ve Gülnur Güner yeni yazarlar olarak fanzine katılır. Bu sayılarda mekân, özdeşleşme, oyunculuk, kurgu, eleştirmenlik, görüntü, bellek, zaman, gerçeklik, film izleme etkinliği gibi sinemanın teorik, kuramsal ve uygulama alanlarında yazılar yer alır. Fanzin bu araştırma-düşünme-izlenim niteliğini daha sonraki dönemlerinde de sürdürür ve salt bir film eleştirisi dergisi misyonuyla gelişmekten ziyade sinema yazınına düşünsel ve akademik bir boyut katma gayesi taşıyan bir sinema düşüncesi dergisi olmaya çalışır. Murat Pay, fanzinin atölyeyle olan ilişkisini şöyle açıklar:

“Fanzinin en önemli tarafı buradaki [Bilim ve Sanat Vakfı kastediliyor] film düşünme ve tartışma zemininin bir parçası olmasıydı. Onun kabından taşmış hali gibi. Yani bir fanzin çıkardık ve diğer şeyler halka halka genişledi gibi değil. Burada bir zemin vardı ve bir taşma yaşadı. Ortaya da fanzin çıktı.”⁹

İhsan Kabil de fanzin-atölye ilişkisini şu şekilde dile getirir:

“Atölyede oluşan düşünce zemininde, belli bir estetik seviyede ve üslupta bir fanzin ortaya koymak önemliydi. Ben atölyelerde tasavvuf üzerine, metafizik ve aşkın boyut üzerine de bir bakış açısı kazandırmak istedim. Onu da muhafaza etmeye çalıştım. Başlangıçta daha çerçevesi belirlenmiş bir bakış vardı. Türkiye sinema yazınına, eleştirisine, kuramına yönelik farklı bir duruş getirelim amacıyla yola çıkmış bir süreç. Hayal Perdesi’yle beraber Murat (Pay) benden sonra onu daha da geliştirdi. Mecid Mecidi,

8 Pay, “Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme.

9 Pay, “Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme.

Aida Begic gibi konuklar da çağrıldı, özel programlar da yapıldı. Ama her şey o birikim üzerine oluştu. Belli bir görüş inşa ettiğimizi düşünüyorum.”¹⁰

Fanzinin dördüncü sayısı “Sanat Dergisi” adıyla ve “gecikmiş sayı” notuyla önekilere benzeyen bir tasarımı çıkar. Beşinci sayıda ise tekrar “Sinema Dergisi” başlığına dönülür ve hem yazı sayısı fazlalaşır hem de tasarimsal açıdan daha büyük bir boyuta geçilir. Sadece sinema düşüncesi üzerine yazılara değil film eleştirilerine, söyleşilere, kısa film değerlendirmelerine, senaryo yazımı gibi teknik konulara da değinilir. Dergi, amatör tasarımı ve el yordamıyla çoğaltılmasına rağmen yayılmaya ve isim yapmaya başlar. Bu süreci Murat Pay şu şekilde anlatır:

“İlk başlarda tamamen kendi paramızla çıkardık. Biz çoğalttık etrafımızdaki insanlara dağıttık. Daha sonra sayıyı arttırmaya karar verdikten sonra vakıftan da [Bilim ve Sanat Vakfı] destek aldık. Özellikle İstanbul Film Festivali zamanları normalin 4-5 katı fazla çoğalttık ve festival sırasında dağıtmaya başladık. 2-3 sene yaptık bunu. O şekilde bize ulaşan çok insan oldu. Bir noktada daha fanzinken bile satışını bazı yayınevlerine kabul ettirebildik. Çok satılıp talep edilen bir hal almıştı bir sıra.”¹¹

Fanzin altıncı sayısında isimsiz olarak çıkar ve kapağına “bu sinema fanzininin henüz bir adı yoktur” notu düşülür. Fanzine artık bir isim verme ihtiyacının tezahürü olarak değerlendirilebilecek bu durumdan sonra, fanzin yedinci sayıdan itibaren *Hayal Perdese* adıyla çıkmaya başlar. Murat Pay bu süreçten şu şekilde bahseder:

“İlk sayılar isimsiz çıktı çünkü isim bulamamıştık. Hatta başlarda isim koymamayı da tercih ettik aslında. İsimvari şeyler vardı üstünde. İşte “sinema dergisi” falan gibi. Ardından bir isim koyma kanaati oluştu. Şimdi tam tarihini hatırlamıyorum ama Mecid Mecidi buraya atölyeye gelmişti. Demişti ki madem çalışmalar yapıyorsunuz burada sizin bir isminizin olması lazım. O zaman ne koyacağız diye düşünmüştük. Aslında fanzine isim koyma işi Mecidi'den önce olan bir tartışma da olabilir tam emin değilim. İsim için grupça toplanmıştık. İsimler yazıldı ve oylama yapıldı. Hayal Perdese de benim önerimdi. Genel çoğunluk Hayal Perdese'nde mutabık oldu. Sonra Mecidi atölyesinde de grubunuza bir isim koyun falan deyince dedik ki Hayal Perdese Sinema Topluluğu olsun madem. Ondan sonra sistemli şekilde başlayan atölyelerin adı da öyle koymuş olduk.”¹²

Ocak-Şubat 2006 tarihli çıkan *Hayal Perdese* isimli ilk sayıda (toplamda yedinci sayı) ilk defa künye de yer alır. Yayın ekibi olarak Ayşe Pay ve Elif Özdemir isimleri geçerken ön kapakta da Yasin Güven'in bir çalışması kullanılır. Dergi içeriğinde

10 Kabil, “Hayal Perdese Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme.

11 Pay, “Hayal Perdese Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme.

12 Pay, “Hayal Perdese Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme.

sinemaya yönelik düşünsel yazıların yanında festival izlenimleri, röportajlar, İran sineması üzerine yazılar, sinema akımları ve Türk sineması tarihi üzerine çalışmalar da vardır. Ayrıca gerek Amerikan sineması üzerine gerekse Türk sineması üzerine film değerlendirmelerine de yer verilir. Gene derginin ilerleyen dönemlerinde de yer alacak olan ve izleyicinin filmle ve sinemayla ilişkisini irdeleyen “neden film izliyoruz?” bölümü de ilk defa bu sayıda yer alır.

Hayal Perdesi'nin sekinci sayısı Mart-Nisan 2006 tarihinde karton kapaklı, künyeli ve editöryal bir yazıyla çıkar. Yayın ekibi Ayşe Pay, Elif Özdemir ve Esmâ Acar'dan oluşur ve kapakta gene Yasin Güven'in bir çizimi yer alır. Bu sayıda ilk defa 25. İstanbul Film Festivali'ne yönelik “Hayal Perdesi'nin Seçtikleri: HAYAL-hane” başlıklı ufak bir broşür hazırlanır ve festival takipçilerine dergiyle birlikte dağıtılır. Gene ilk defa bir sayıda dosya konusu oluşturulmuş ve “sinemada gerçek” konusu irdelenmiştir. Sinemada gerçekliğe yönelik teorik yazıların yanında Andrey Tarkovski, Behmen Kubadi, Tony Gatlif, Kim Ki-Duk gibi yönetmenlerin sinemasındaki gerçeklik üzerine yazılar yer alır. Bu sayıda ilk defa derginin web adresi olan hayalperdesi.net de okuyucuya duyurulur.

Hayal Perdesi'nin gecikmeli olarak Eylül-Ekim 2006 tarihinde çıkan dokuzuncu sayısında tekrar tasarımsal bir değişikliğe gidilir. Dergi adının fontu tipografik olarak değiştirilir ve bu genel tasarım, fanzinin son sayısı olan on üçüncü sayıya kadar bu şekilde kalır. Gene karton kapakla ve büyük boyutla çıkan dergi bir önceki sayıda belirttiği gibi dosya konusunu 25. İstanbul Film Festivali olarak belirlemiştir. İçindekiler kısmı bu sayıda ilk defa alt bölümlere ayrılmış ve “Yorum”, “Film-Yorum”, “Dosya”, “Araştırma” ve “Neden Film Seyrederiz?” olarak belirlenmiştir. “Yorum” bölümünde sinemaya yönelik düşünce yazıları, “Film-Yorum” bölümünde yakın dönemde vizyona girmiş filmler, “Dosya” bölümünde festivale yönelik yazılar ve izlenimler, “Araştırma” bölümünde ise önceki sayılarda başlayan Türk sinema tarihi yazı dizisinin devamı olarak Sinemacılar Dönemi ve Lütü Akad yer almıştır.

Onuncu sayı bir önceki sayının ardından ara vermeden Kasım-Aralık sayısı olarak çıkar. Bu sayı dosya konusu olarak çıktığı dönemde Türk sinemasında yaşanan hareketliliği ele almıştır. *Beş Vakit*, *İklimler*, *Kader* ve *Eve Dönüş* filmleri üzerinden işlenen dosya, ayrıca Türkiye’de farklı türlerde artan sinema üretimine yönelik bir yazı da içerir. Bir önceki sayıda başlayan bölümlendirme bu sayıda da devam etmiş ve “Röportaj”, “Kitap” ve “Festival” olmak üzere bu sayıya üç yeni bölüm eklenmiştir. Ayrıca bu bölümde fanzin yazarlarının topluca değerlendirme yaptığı “Toplu Konuşma” adında bir bölüm de hazırlanmıştır. “Röportaj” bölümünde Zeki Demirkubuz ve Abbas Kiyarüstemi röportajları yer alırken, “Festival” bölümünde bizzat takip edilerek hazırlanan Saraybosna Film Festivali değerlendirmesi vardır.

Fanzinin Mart-Nisan 2007 tarihli çıkan on birinci sayısı “Sinema ve Din” konusunu ele alır. Türk sinemasının dini temalarla kurduğu biçimsel bağa dikkat çeken bu sayı, sinemanın dinle olan ilişkisine geniş bir çerçeveden yaklaşarak sinemanın manevî boyutuna, Mustafa Akkad’a, Türk sinemasındaki hoca tiplmelerine, millî sinema dönemine dair yazılar içerir. “Toplu Konuşma” bölümünde Derviş Zaim’in *Cenneti Beklerken* filmi masaya yatırılırken, Onur Ünlü ile *Polis* filmi özelinde bir de röportaj yapılır. “Araştırma” bölümünde Metin Erksan sineması işlenmiş, “Film-Yorum” bölümünde ise çeşitli yerli ve yabancı filmlere değinilmiştir.

Fanzin on ikinci ve on üçüncü sayılarını Mart-Nisan 2008 ve 2009’da İstanbul Film Festivali sezonunda çıkarır. On ikinci sayının konusu, 12 Eylül darbesinin sinemadaki yansımalarıdır. “Söyleşi” bölümünde Sırrı Süreyya Önder ve Ahmet Uluçay, “Toplu Konuşma” bölümünde de Aybars Bora Kahyaoglu yer alırken, bu sayıya “Çeviri” adında bir de bölüm eklenmiştir. Fanzinin son sayısı olan on üçüncü sayısı ise “Düş Şatoları Yıkılıyor!” kapağıyla sinema salonlarını dosya konusu yapar. Fanzinin en hacimli sayısı olan bu sayıda Yayın Danışmanı olarak İhsan Kabil, Genel Yayın Yönetmenleri olarak da Murat Pay ve Tuba Deniz künyede yer alır. Ayrıca bu sayıda ilk defa bölüm editörleri kullanılmıştır. Bölümler arasına “Haber”, “Vizyon”, “Vizyon Eleştirisi”, “Bir Yönetmen Üç Film”, “Klasik Eleştirisi”, “İzlenim”, “DVD”, “Okuyucu Eleştirisi” gibi yeni bölümler eklenmiştir. Aida Begic ve Yeşim Ustaoglu söyleşilerinin yanı sıra Semih Kaplanoğlu da “Toplu Konuşma” bölümüne dâhil olur. Böylece *Hayal Perdesi* fanzin dönemini tamamlar ve daha sistematik hale getirdiği editöryal süreciyle, genişleyen yazar sayısı ve günden güne tanınan kimliğiyle e-dergi sürecine geçiş yapar.

II. E-Dergi Dönemi

Hayal Perdesi sinema fanzini, on dördüncü sayısından itibaren *Hayal Perdesi* sinema dergisine dönüşür. Fanzinde olduğu gibi dergi sürecinde de yayın ekibinde yer alan Murat Pay, fanzinden dergiye geçiş sürecini şu cümlelerle ifade eder:

“(…) süreçte devam edenler oldu zamanla yazarlar yazamayanlar oldu. Hedefte tabi bunu daha nihai bir şekilde basmaya götürmek istiyorduk. Fanzin belli bir seviyeye geldikten sonra zannedersem dördüncü sayıdan sonra vakıf da daha düzenli destek vermeye başladı. Tabi manevi olarak bize destek veriyordu ama maddi olarak da daha fazla destek olmaya başladı. Bence bu da çok önemli. Sen zemini açıyorsun ve bir şeyler olduğunu görünce destek oluyorsun. Biz de devam etmeye karar verdik. Dergiyi tabi maddi teşvikten sonra daha da güzel bir tasarımla ve kaliteyle basmaya başladık. E-dergi öncesi bütün fanzinleri fotokopide bastırıyorduk. Karton kapakları bile. Zannedersem tek bir sayıyı matbaada bastırdık. Onu da festivalde dağıtacağız diye. Tasarım olarak da daha küçük defter gibi bir sayıydı. Baktık karşılık geliyor, çok alakasız insanlardan geri dönüşler alıyoruz, mektuplar geliyor vs. İnsanlar okuyor,

hatta bazı yerlere ikinci postayı bırakıyoruz. İnsanlar geliyor, Hayal Perdesi Sinema Atölyesi genişliyor. O zaman dedik ki biz bunu daha sistemli bir hale getirelim ve dergi yapıp matbaada basalım. O dönem vakıf o baskı döngüsüne giremedi. İşte abone buluruz, reklam için çalışmalar yaparız diye düşünmüştük ama basılamadı. Vakıf da madem çok istiyorsunuz o zaman e-dergi olarak çıksın ve biz insan unsuruna destek olalım dediler. Tabi bizler için insan unsurunun desteklenmesi de çok önemliydi. Tasarımı yapmaya başladık ve dolayısıyla birden e-dergiye geçtik. E-dergi olarak çıkan sayıları da arşiv olsun diye hep bir miktar bastık.”¹³

On dördüncü sayıyla başlayan e-dergi süreci kırk üçüncü sayıya kadar devam eder. Derginin adı için yeni bir tipografik tasarım yapılır ve bundan sonraki bütün sayılarda aynı tasarım kullanılır. E-dergi sürecinde yirmi ikinci sayıya kadar yayın danışmanı olarak İhsan Kabil ve yayın yönetmeni olarak da Ayşe Pay künyede yer alır. Yirmi üçüncü sayıdan itibaren ise yayın yönetmenliği Celil Civan’a geçer ve bu durum e-dergi süreci boyunca da devam eder. Otuz sekizinci sayıdan itibaren de “yayın danışmanı” tabiri kalkar ve künyede sadece “yayın yönetmeni” görülür.

Önceki fanzin sayılarında yer alan bölümlere ek olarak e-dergiye yeni bölümler de eklenir. Sinema üzerine düşüncelere yer verilen “Perspektif”, kısa filme yönelik olarak “Kısa-ca”, belgesel dünyasına yönelik yazıların yer aldığı “Belgesel Odası”, klasik filmlere yönelik “Eskimeyen Filmler”, sinemaya yönelik farklı alanlar için “Açık Alan”, vizyona girmiş filmleri farklı açılardan ele alan “Beyaz Ayarı”, mizahî bir bölüm olan “Hayal-et” ve okuyuculardan gelen yazıların yer aldığı “Hayal Postası” yeni bölümlerdir.

2010 yılında e-dergi olarak yayınlanan ilk altı sayıda dosya konuları sırasıyla Türk sinemasının 2009 vizyonu değerlendirmesi, “Mikrokozmosda Sinema” başlığıyla Ahmet Uluçay, şiddetin sinemadaki görünümüne odaklanan “Kamera, Motor! Şiddet!”, yönetmenlerin ilk filmlerine odaklanan “Düşlerin Eskizleri: İlk Filmler, İlk İzler”, sinemada mutsuzluğun izlerini araştıran “Mutsuz Filmler” ve mekândan yola çıkan filmleri tartışan “Mekândan Taşan Sorular”dır. Gene bu yıl çıkan sayılarda Ayşe Şasa, Semih Kaplanoğlu, Hüseyin Karabey, Seyfi Teoman, Apichatpong Weerasethakul, Burçak Evren gibi isimlerle röportajlar yer alır. Tanık Tufan, Sadık Yalsızuçanlar, Giovanni Scognamillo, Cahit Koytak gibi isimler “Neden Film Seyrediyoruz?” bölümünün konuklarıdır. Bu yıl dergide “Türk Sineması Araştırmaları”, “Sinefil” ve “Kamera Arkası” bölümleri de ilk defa yer almıştır.

2011 yılı sayıları “Türk Sineması mı Türkiye Sineması mı?” dosyasıyla başlar. Dergi, dönemin bu kavramsal karmaşasını, bir sorgulama kapsamında ele alarak çeşitli kişilerle söyleşiler eşliğinde irdeler. Bu ilk sayının ardından gelen diğer sayılardaki dosya konuları sırasıyla festivalleri konu alan “Artıları ve Eksileriyle

13 Pay, “Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ve Dergisi” Konulu Görüşme.

Festivaller”, sinema-mimarlık arasındaki zaman-mekân, inceleme ve tasarım noktasındaki kesişim alanlarını irdeleyen “Kurgu-Mekân, Çatki-Zaman”, Türkiye’deki sinema literatürünün geldiği noktayı tartışan “Türk Sineması Araştırmalarının Dünü Bugünü”, sinemayla edebiyat arasındaki ilişkiyi kuramsal ve pratik açıdan inceleyen “Romandan Sinemaya” ve Türk sinemasının son döneminde ön plana çıkan yönetmenlerin yer aldığı “Yeni Kuşağın Dikkat Çeken İsimleri” dosya konularıdır. Derviş Zaim, Aida Begic, Tayfun Pirselimoglu, Onur Ünlü, Ümit Ünal, Özcan Alper, Nacer Khemir söyleşi yapılan bazı isimlerdir. Bu yıl “Keşif”, “Kayıt Dışı” ve “Yeni Projeler” gibi yeni bölümler de dergiye katılır.

2012 yılında yer alan sayılarda dosya konuları daha çok yönetmenler üzerinden ilerlemiştir. Yirmi altıncı sayıda dergi çıkmadan kısa bir süre önce hayata veda eden Lütfi Ömer Akad dosya konusudur. Akad’ın filmleri özelinde incelemeler yer alırken Giovanni Scognamillo ve Sami Şekeroğlu’nun Akad’la ilgili röportajlarına yer verilir. Ardından Bilim ve Sanat Vakfı’nda düzenlenen Lütfi Akad panelinden kesitler sunulur. Yirmi yedinci sayıda Zeki Demirkubuz kapağa taşınırken, *Yeraltı* filmi özelinde kendisiyle yapılan uzun bir söyleşiye de yer verilmiştir. Sonraki sayıların kapak konuları sırasıyla kentsel dönüşüm projeleriyle hızla büyüyen İstanbul’a eleştirel bir bakış açısı ortaya koyan *Ekümenopolis* belgeseli, Hz. Muhammed’in hayatıyla ilgili yaptığı filmin özelinde yapılan Mecid Mecidi söyleşisi, Abbas Kiyarüstemi sinemasını ele alan “Yakın Plan” ve görsel dilleri farklı fakat meseleleri aynı olan üç yönetmenin incelendiği “Tarr, Trier ve Haneke” dosyalarıdır. Ayrıca Yüksel Aksu, Mizgin Müjde Arslan, Emin Alper gibi isimlerle söyleşilere de yer verilmiştir. Gene bu yılda “Büyülü Gerçek” ve “Dizikritik” adında iki yeni bölüm dergiye dâhil edilirken DVD bölümü de uzun bir aradan sonra tekrar dergide yer alır. “Dizikritik” bölümü yirmi yedinci sayıyla birlikte dergiye girmiş ve matbu dönemde de adını “Uzaktan Kumanda” olarak değiştirerek varlığını sürdürmüştür. Böylece dergi, salt sinema dergisi olmanın ötesine geçerek televizyon ve çevrimiçi platformlardaki dizileri de bünyesine katmaya başlamıştır.

2013 yılındaki dosya konuları sırasıyla 2012 yılının vizyon değerlendirmesi, arabesk film furiasının kaynaklarını ve gelişimini inceleyen “Arabesk Filmler”, Mahmut Fazıl Coşkun’un ikinci filmi *Yozgat Blues*, Türkiye’de dağıtım sorunu, Atalay Taşdiken’in ikinci filmi *Meryem* ve Abbas Kiyarüstemi söyleşisidir. Klaus Eder, Cahit Berkay, Danis Tanovic, Derviş Zaim, Nebil Özgentürk gibi isimlerle söyleşilerin yer aldığı bu yılda, dergide İngilizce bir bölüm de açılarak bazı yazıların ve söyleşilerin İngilizcesine de yer verilmiştir. Böylece derginin uluslararası alanda da okunabilmesi ve bilinirliğinin artması amaçlanmıştır.

2014 yılı *Hayal Perdesi*’nin e-dergi olarak çıktığı son yıldır. Otuz sekizinci sayı bir önceki yılın vizyon değerlendirmesiyle çıkarken sonraki sayıların dosya konuları sırasıyla Japon animasyon ustası Hayao Miyazaki’nin sinemaya veda ettiğini açıklamasıyla birlikte Miyazaki sinemasının konu alındığı “Miyazaki’den

Sinemaya Veda”, Bilim ve Sanat Vakfı bünyesinde çalışmalarına devam eden Türk Sineması Araştırmaları Merkezi’nin hizmete açılmasını konu alan “Türk Sineması Hafızasına Kavuşuyor”, yakın zamanda hayatını kaybeden Ayşe Şasa’ya adanan “Ayşe Şasa’nın Ardından”, beyazperdedeki kahramanların ele alındığı “Kahramanlar Ne Söyler?” ve Halit Refiğ’i konu alan “Bir Fikir ve Sinema Adamı”dır. Refiğ’i odağına alan ve e-dergi olarak son kez yayınlanan sayı kırk üçüncü sayıdır.

E-dergi sürecinde içerik açısından en çok yazının yer aldığı ilk üç bölüm sırasıyla “Dosya-Kapak”, “Vizyon” ve “Türk Sineması Araştırmaları”dır. Dergiye e-dergi süresince yazılarıyla en fazla katkı yapan yazar Barış Saydam’dır. Ondan sonraki yazarlar sırasıyla Celil Civan, Aybala Hilal Yüksel, Ahmet Terzioğlu, Koray Sevindi, Tuba Deniz, Cihan Aktaş, Esra Tice, Sema Karaca, Hilal Turan, Zeynep Merve Uygun, Abdülğafur Şahin, Zeynep Turan, Ali Aslan, Kültigin Kağan Akbulut, Murat Pay, Mustafa Emin Büyükcoşkun, Mehmet Ufuk, Ayşe Pay, Mücahid Eker, Cihat Arınç ve Ebru Afat’tır. Dergiye e-dergi döneminde toplam 26 farklı bölümde 118 yazar katkı yapmıştır.

E-dergi döneminde dergide yer alan yazılar Araştırma-Değerlendirme-İzlenim, Film İnceleme-Değerlendirme, Söyleşi, Dizi İnceleme-Değerlendirme, Kitap İnceleme-Değerlendirme ve Kısa Film İnceleme-Değerlendirme olarak altı kategoriye ayrılmıştır. Bu tabloya göre dergide en fazla Film İnceleme-Değerlendirme yazısına yer verilirken (225, %37,9), ardından sırasıyla Araştırma-Değerlendirme-İnceleme (201, %33,8), Söyleşi (126, %21,2), Kitap İnceleme-Değerlendirme (28, %4,7), Dizi İnceleme-Değerlendirme (10, %1,7) ve Kısa Film İnceleme-Değerlendirme (4, %0,7) gelir.

Tablo 2 – E-Dergi Dönemindeki Dergi İçerikleri ve Oranları

No	Araştırma - Değerlendirme - İzlenim	Film İnceleme / Değerlendirme	Söyleşi	Dizi İnceleme / Değerlendirme	Kitap İnceleme / Değerlendirme	Kısa Film İnceleme / Değerlendirme
14	13	7	2	0	1	0
15	9	10	2	0	3	0
16	10	11	1	0	1	0
17	10	7	1	0	1	1
18	8	6	1	0	1	0
19	7	11	3	0	1	0
20	4	7	15	0	2	0
21	9	9	5	0	1	1
22	6	10	6	0	1	0
23	5	5	7	0	0	0
24	10	5	6	0	0	0
25	9	7	7	0	2	0

No	Araştırma - Değerlendirme - İzlenim	Film İnceleme / Değerlendirme	Söyleşi	Dizi İnceleme / Değerlendirme	Kitap İnceleme / Değerlendirme	Kısa Film İnceleme / Değerlendirme
26	5	10	6	0	2	0
27	9	7	2	1	1	1
28	5	7	3	1	1	0
29	9	6	2	1	1	0
30	6	8	6	1	1	0
31	8	9	3	0	1	0
32	9	8	5	1	0	0
33	5	11	3	0	1	0
34	4	8	5	1	1	1
35	3	6	6	1	0	0
36	2	4	5	0	1	0
37	6	5	7	1	1	0
38	6	7	2	0	1	0
39	2	9	5	0	1	0
40	6	7	3	0	0	0
41	7	6	2	1	0	0
42	7	5	2	0	1	0
43	2	7	3	1	0	0
	201	225	126	10	28	4
	0,338	0,379	0,212	0,017	0,047	0,007

Film İnceleme-Değerlendirme başlığına alınan 225 film incelemesinin 190'ı (%84,4) kurmaca filmler, 30'u (%13,3) belgesel filmler, 5'i (%2,2) de animasyon filmlerle ilgilidir. Bu filmlerin 63'ü (%28) Türk sinemasını konu alırken 162'si (%72) dünya sinemasını konu alır. Dünya sinemasından filmlerin incelendiği 162 filmin 74'ü (%32,9) Avrupa sineması, 60'ı (%26,7) Kuzey Amerika sineması, 27'si (%12) Asya sinemasına aittir. 1 tane de Afrika sinemasına yönelik bir film değerlendirmesi mevcuttur. Bu dönemde Araştırma-Değerlendirme-İzlenim ya da Söyleşi kısımlarında bazı örnekler yer alsada Güney Amerika ve Avustralya sinemasına yönelik bir film değerlendirmesi bulunmaz.

Tablo 3 – E-Dergi Dönemindeki Film İnceleme-Değerlendirmelerinin Tür ve Coğrafya Açısından Oranları

No	Kurmaca	Belgesel	Animasyon	Türk Sineması	Dünya Sineması				
					Avrupa	Asya	Afrika - Avustralya	Kuzey Amerika	Güney Amerika
14	5	2	0	2	2	0	0	3	0
15	8	2	0	2	3	0	0	5	0
16	10	1	0	5	5	0	0	1	0
17	6	1	0	1	4	2	0	0	0
18	5	1	0	0	2	0	0	4	0
19	10	0	1	1	4	1	0	5	0
20	6	1	0	3	2	1	0	1	0
21	8	1	0	3	0	1	0	5	0
22	8	2	0	3	2	2	0	3	0
23	5	0	0	1	2	0	0	2	0
24	4	1	0	3	0	1	0	1	0
25	5	1	1	5	0	1	0	1	0
26	10	0	0	5	4	0	0	1	0
27	5	2	0	2	2	0	1	2	0
28	6	1	0	3	2	0	0	2	0
29	6	0	0	0	4	1	0	1	0
30	8	0	0	2	2	4	0	0	0
31	8	1	0	4	2	1	0	2	0
32	8	0	0	0	3	1	0	4	0
33	9	2	0	3	2	2	0	4	0
34	5	3	0	2	2	3	0	1	0
35	5	1	0	0	4	0	0	2	0
36	4	0	0	0	3	0	0	1	0
37	4	1	0	1	3	0	0	1	0
38	6	1	0	1	4	0	0	2	0
39	5	2	2	1	4	3	0	1	0
40	7	0	0	1	3	0	0	3	0
41	4	2	0	3	1	1	0	1	0
42	5	0	0	2	2	1	0	0	0
43	5	1	1	4	1	1	0	1	0
	190	30	5	63	74	27	1	60	0
	0,844	0,133	0,022	0,280	0,329	0,120	0,004	0,267	0,000

III. Matbu Dönemi

Hayal Perdesi, yaklaşık beş yıllık e-dergi sürecinden sonra kırk dördüncü sayısından itibaren matbu halde yayınlanma kararı alır. E-dergi formatındaki daha büyük puntolu ve daha fazla sayfa tasarım değişikliği ve baskıya daha uygun

hale getirilir. Dergide daha önceden yer alan bölümlere ilâveten matbu dönemle birlikte “Akademi”, “Kulis” ve “Canlandırma” başlıkları da eklenmiştir. “Akademi” bölümünde sinema alanında yüksek lisans ve doktora yapmış akademisyenlerin hazırladıkları tezler üzerine söyleşiler yer alır. “Kulis” bölümü, sinema alanında faaliyet gösteren kişilerin ve kurumların yeni projelerine değinir. “Canlandırma” bölümünde ise animasyon sinemasına yönelik teknik, tarihsel ve eleştirel yazılara yer verilir.

Matbu derginin ilk sayısında genel yayın yönetmeni bulunmaz ve editör olarak Celil Civan yer alır. Kırk beşinci sayıdan itibaren derginin son sayısına kadar ise künyede Celil Civan, genel yayın yönetmeni olarak yer alırken editör olarak Aybala Hilal Yüksel'in adı geçer. Matbu derginin ilk sayısındaki kapak konusu Andrey Zvyagintsev'in *Leviathan* filmi üzerinedir ve kapak başlığı “Sizden Geriye Ne Kalır” söylemiyle sunulur. Ayrıca Türk sinemasının yüzüncü yılı olarak kutlanan 2014 senesinde gösterime giren, öne çıkan ve büyük hasılat yapan yerli yapımlar gözden geçirilmiştir.

Derginin kırk beşinci sayısında ilk matbu sayıda olduğu gibi bazı bölümler eklemeleri yer alır. Sadece sinemaya bağlı kalmayan dergi, televizyon dünyasındaki yenilikleri de gözden geçirdiği “Uzaktan Kumanda” bölümünü sayfalarına ekler. Bunların dışında sinema dünyasından önemli isimlerin biyografilerine yer verilen “Portre” de yeni bir bölümdür. Derginin kapak konusunda ise Alejandro Gonzalez Inarritu'nun *Birdman veya (Cehaletin Umulmayan Erdemi)* filmiyle Tim Burton'un *Büyük Gözler* filmi “Sanatçı ve Çilesi” başlığıyla sunulur. Kırk altıncı sayıdan itibaren ele alınan dosya konuları ise sırasıyla Ali Atay'ın ilk filmi *Limonata*, Kutluğ Ataman'ın nükteli anlatım ile ataerkil toplumdaki mevcut erkeklik konumunu sorguladığı filmi *Kuzu*, hem kurbanın bakışının izini hem de Endonezya'yı etkisi altına almaya devam eden sessizliği öne çıkaran *Sessizliğin Bakışı* filmi ve Yorgos Lanthimos'un mizahi bir eleştirisi olan *The Lobster* filmidir. Ayrıca bu yıl Zeynep Atakan, Nesimi Yetik, Tolga Karaçelik, Zeki Demirkubuz gibi isimlerle röportajlara da yer verilmiştir.

2016 yılında derginin kapak konuları sırasıyla Quentin Tarantino'nun *The Hateful Eight* filmi, filmlerinde suç, intikam, tesadüf, belirsizlik gibi temaları işleyen yönetmenler Coen Kardeşler, Belçikalı yönetmen Jaco Van Dormael'in modern bireylerin hayatlarına varoluşçu bir bakış getirdiği *Yeni Ahit* filmi, Grímur Hákonarson imzalı *İnatçılar* filmi, 15 Temmuz'daki darbe girişiminin arkasındaki işleyişi görmek için *Mançuryalı Aday*, *Arlington Yolu* ve *Ölümsüz* filmleri ışığında “Kendi Halkına Kurşun Sıkmak” dosyası ve “Tim Burton'ın Tuhaf Çocukları” adıyla Tim Burton sinemasıdır. Ayrıca matbu dönemde çok fazla ele alınmayan dosya konuları elli üçüncü sayıyla birlikte tekrar gündeme gelmiş ve bu sayıda “Tatil Filmleri”, “Dizi Dosyası” ve “Anısına: Kiyarüstemi'nin Ardından” dosyaları

oluşturulmuştur. 2016 yılında çıkan sayılarda “Edebiyattan Sinemaya”, “Yeşilçam”, “Müzik Kutusu”, “3+1” ve “Kadraj” bölümleri de ilk defa yer almıştır.

2017 yılına girilirken ilk sayı olan elli altıncı sayıda *Kaptan Fantastik* filmi kapağa taşınmış, dosya konusu olarak da “Amerikan Film ve Dizilerinde İslamofobi” konusu işlenmiştir. Yılın diğer sayılarında kapak konusu sırasıyla *Yaşamın Kıyısında* ve *Your Name* filmleri, Güney Kore sinemasının Kore-Japonya ilişkilerine yönelik göndermelerini içeren film örnekleriyle “Güney Kore Japonya’ya Karşı” yazısı, Semih Kaplanoğlu’nun *Buğday* filmi ve “Trajedinin Gerekleri” başlığıyla sunulan *Kutsal Geyiğin Ölümü* filmidir. Gene bu yıl “Yeni Mecra Yeni Sorular” başlığıyla Youtube dizileri mercek altına alınmış, yeni bir bölüm olarak da Yeşilçam dünyasında az bilinen eğlenceli olaylara değinen “Retro” ve oynadıkları farklı karakterlerle ön plana çıkmış oyuncuların ele alındığı “Metamorfoz” bölümleri dergide yerini almıştır.

Derginin çıktığı son yıl olan 2018’deki kapak konuları Andrey Zvyagintsev’in *Sevgisiz* filmi, Tolga Karaçelik’ten *Kelebekler* filmi, Ingmar Bergman’ın 100. yaşı için hazırlanan “Bergman’ın Yüzleri” sayısı, Nuri Bilge Ceylan’ın *Ahlat Ağacı* filmi, “Geçmiş Yeniden Kurgulamak” başlığıyla *Transit* filmi ve son sayıda da Mahmut Fazıl Coşkun’un *Anons* filmidir. Bu yıl ele alınan dosyalarda 2017’de Türk sinemasına bir bakış, “Çocuk Gözüyle Sinema” ve “Yerli Diziler” dikkat çeker. Tolga Karaçelik, Ercan Kesal, Aida Begic, Mahmut Fazıl Coşkun, Ramin Matin gibi isimlerle yapılan söyleşiler derginin son yılında yer alır. Altmış yedinci sayı derginin son sayısıdır. “Veda Ederken” başlığıyla verilen yazıda derginin ekonomik şartlar dolayısıyla yayın hayatına ara verdiği belirtilir. Derginin genel yayın yönetmeni olan Celil Civan, altmış üçüncü sayı çıkarken *Gazete Duvar*’a verdiği bir röportajda o dönem sinema dergilerinin ekonomik şartlarla mücadelesini şu şekilde dile getirmiştir:

“Ekonomik durgunluk dönemleri ilk başta, lüks olarak görülen kültür ve sanatı etkiliyor. Kaldı ki sinema sektöründeki canlılık veya durgunluk dönemleri bile bizim üretimimizi etkiliyor. Ekonomik zorluklara rağmen üretimimizi düşürmemeye çalıştık. Krizin maliyetlere etkisi oldu kaçınılmaz olarak. Gene de krizin niteliğimizi etkilememesi için elimizden geleni yapıyoruz. Ticari kaygılar güderek ana akımın peşinden gitmek yerine, nitelikli sinemayı gündeme taşıyoruz. İnsanların sinema salonları kapanmadan, sinema dergileri yayından kalkmadan onlara destek vermeleri daha önemli ve kalıcı... Sonrasında üzülmeyin veya kınamanın pek bir yararı olmuyor.”¹⁴

14 Celil Civan, “Ana Akım Yerine Sanat Sinemasına Öncelik Veriyoruz”, 17 Nisan 2018, <https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2018/04/17/hayal-perdesi-dergisi-editoru-celil-civan-ana-akim-yerine-sanat-sinemasina-oncelik-veriyoruz> [Erişim Tarihi: 15.10.2020].

Matbu döneminde dergide yayınlanan yazıların en fazla yer aldığı ilk üç bölüm sırasıyla “Vizyon”, “Açık Alan” ve “Söyleşi”dir. Dergiye katkı sağlayan yazar olarak da birinci sırada Betül Durdu vardır. Sonrasında en çok katkı sağlayan yazarlar sırasıyla Aybala Hilal Yüksel, Celil Civan, Nesibe Sena Arslan, Koray Sevindi, Bahar Yıldırım Sağlam, Zeynep Turan, Meltem İşler Sevindi, Rüveyda Temel, Barış Saydam, Tuba Deniz, Havva Yılmaz, Sadık Şanlı ve Hilal Turan’dır. Dergiye matbu döneminde toplam 31 bölümde 81 yazar katkı sağlamıştır.

Dergideki içerikler altı ayrı başlıkta toplandığında sırasıyla en fazla yazı Film İnceleme-Değerlendirme (214, %48,5) başlığındadır. Sonra sırasıyla Söyleşi (92, %20,9), Araştırma-Değerlendirme-İzlenim (83, %18,8), Dizi İnceleme-Değerlendirme (29, %6,6), Kitap İnceleme-Değerlendirme (20, %4,5) ve Kısa Film İnceleme-Değerlendirme (3, %0,7) olarak belirlenmiştir.

Tablo 5 – Matbu Dönemindeki Dergi İçerikleri ve Oranları

No	Araştırma - Değerlendirme - İzlenim	Film İnceleme / Değerlendirme	Söyleşi	Dizi İnceleme / Değerlendirme	Kitap İnceleme / Değerlendirme	Kısa Film İnceleme / Değerlendirme
44	3	13	4	0	0	0
45	4	7	6	1	0	0
46	4	8	4	1	1	0
47	5	10	4	1	0	0
48	4	9	5	1	2	0
49	2	10	5	0	1	0
50	5	8	5	1	2	0
51	5	8	4	1	1	2
52	3	8	4	1	1	0
53	3	12	3	4	1	0
54	4	10	4	1	0	0
55	4	9	2	0	1	1
56	5	8	3	1	1	0
57	5	8	4	1	0	0
58	4	8	4	1	1	0
59	5	8	3	2	1	0
60	4	8	2	2	1	0
61	2	10	5	2	0	0
62	2	10	3	1	1	0
63	2	7	4	1	1	0
64	3	9	3	1	1	0
65	3	8	3	3	2	0
66	0	9	4	1	1	0
67	2	9	4	1	0	0
	83	214	92	29	20	3
	0,188	0,485	0,209	0,066	0,045	0,007

Matbu dönemdeki 214 Film İnceleme-Değerlendirme yazısının 181'i (%84,6) kurtmaca filmlere, 21'i (%9,8) belgesel filmlere ve 12'si (%5,6) animasyon filmlere ayrılmıştır. Bu filmlerin 43'ü (%20,1) Türk sinemasını konu alırken 171'i (%79,9) dünya sineması üzerinedir. Dünya sinemasını konu alan film yazılarının 76'sı (%35,5) Avrupa sineması, 68'i (%31,8) Kuzey Amerika sineması ve 26'sı (%12,1) Asya sineması üzerinedir. Güney Amerika sinemasına yönelik de bir filmin inceleme yapılmıştır. Afrika ya da Avustralya sinemasına yönelik farklı alanlarda yazılar olsa da filmler bazında bir inceleme yoktur.

Tablo 6 – Matbu Dönemindeki Film İnceleme-Değerlendirmelerinin Tür ve Coğrafya Açısından Oranları

No	Kurtmaca	Belgesel	Animasyon	Türk Sineması	Dünya Sineması				
					Avrupa	Asya	Afrika - Avustralya	Kuzey Amerika	Güney Amerika
44	12	1	0	6	5	0	0	2	0
45	5	1	1	1	1	1	0	4	0
46	6	1	1	2	1	3	0	2	0
47	9	1	0	2	3	1	0	4	0
48	7	2	0	1	5	1	0	2	0
49	10	0	0	4	4	0	0	2	0
50	7	1	0	3	2	0	0	3	0
51	7	0	1	3	3	1	0	1	0
52	5	2	1	2	3	0	0	2	1
53	10	1	1	1	3	2	0	6	0
54	8	2	0	2	5	0	0	3	0
55	7	1	1	2	5	1	0	1	0
56	8	0	0	1	1	2	0	4	0
57	8	0	0	1	2	1	0	4	0
58	4	2	2	1	3	1	0	3	0
59	7	1	0	2	2	2	0	2	0
60	8	0	0	1	3	1	0	3	0
61	9	1	0	1	5	1	0	3	0
62	8	0	2	1	4	3	0	2	0
63	7	0	0	1	3	0	0	3	0
64	7	1	1	1	3	2	0	3	0
65	7	1	0	2	1	2	0	3	0
66	7	1	1	2	5	0	0	2	0
67	8	1	0	0	4	1	0	4	0
	181	21	12	43	76	26	0	68	1
	0,846	0,098	0,056	0,201	0,355	0,121	0,000	0,318	0,005

Dergi içeriği e-dergi dönemiyle kıyaslandığında matbu dönem, film inceleme ve değerlendirme yazıları açısından daha baskınken e-dergi döneminde dosya konuları ve araştırma-inceleme yazıları daha fazladır. Söyleşi, dizi, kitap ve kısa film incelemeleri ise oransal açıdan matbu ve e-dergi döneminde benzer seviyededir. Gene matbu dönemde televizyon ve dizi yazılarında ciddi bir artış görülmektedir. Film incelemelerinin kurmaca-belgesel-animasyon ağırlığı aşağı yukarı aynı kalırken e-dergi döneminde matbu döneme göre Türk sineması üzerine yazılan yazılar daha fazladır.

Sonuç

Hayal Perdesi, Bilim ve Sanat Vakfı bünyesinde yürütülen sinema atölyesine katılan öğrencilerin yazınsal deneyimlerini arttırmaları amacıyla 2003 yılında başladığı yayın hayatını, altmış yedinci sayısı ile 2018 yılının sonunda sonlandırmıştır. Dergi, sinema atölyesinin bir uzantısı olarak, atölyede ele alınan fikirlerin ve tartışmaların yazınsal formda kalıcı olmasını sağlamıştır. Bu açıdan ortak bir misyonun tezahürü olmuş, sinemanın sadece izleyici odağına değil icra eden tarafına da ağırlık vererek hikâyenin çift taraflı bir gözle değerlendirilmesine ve anlamlandırılmasına katkı sağlamıştır. Derginin dili fanzin döneminden matbu dönemine kadar akademik dile yakın olmuş, kaynakça kullanımları teşvik edilmiş, gazete eleştiri türünde yazılar yayın politikası gereği kullanılmamıştır. Araştırma yazıları, izlenimler ve eleştiriler çeşitli alanlardan yazarların katkılarıyla yazılmış, bu doğrultuda akademisyenlerin yazılarına da yer verilmiştir. Ayrıca dergi, özellikle doksanların sonundan itibaren yeniden hız kazanan Türk sinemasına bir bakış açısı ortaya koyma ve Türk sinema literatürüne kalıcı katkılar sağlama amacı da taşımıştır. Türk sinemasının bütün dönemlerine yönelik çalışmalar yapılmış, Türk sinema tarihine bütünlüklü bir çerçevede yaklaşmıştır. Bu durum okuyucuya sadece gündeme dair bir dergi takip etme şansı değil geçmişle de kıyas yapabileme imkânı sunmuştur. Böylece hem yazınsal açıdan hem de okuyucu nezdinde bir Türk sineması birikimi oluşturmuş, bu sayede dergi Türk sinema tarihi yazımına da kaynaklık etmiştir. Bu misyon Bilim ve Sanat Vakfı bünyesinde Türk Sineması Araştırmaları Merkezi oluşumunu teşvik ederek günümüzde de çalışmalarını sürdüren bir veri tabanı ve merkez oluşmasına katkı sağlamıştır.¹⁵

Hayal Perdesi altmış yedinci sayısı ile yayın hayatına veda ederken farklı platformlarda faaliyetlerini sürdürmektedir. Türk Sineması Araştırmaları Merkezi dışında, Hayal Perdesi Sinema Topluluğu'nun yıllık faaliyetleri Bilim ve Sanat Vakfı bünyesinde sürmektedir. Belirli aralıklarla güncellenen web sayfasının yanında, Küre Yayınları bünyesinde çıkmayı sürdüren Hayal Perdesi Kitaplığı, yayınlarına devam etmektedir. Yeni Türk sinemasının önemli yönetmenlerini ele alan Yönetmen Sineması serisi, Yücel Çakmaklı ve Giovanni Scognamiglio kitapları, Türk

¹⁵ Türk Sineması Araştırmaları web sayfası için tsa.org.tr adresi ziyaret edilebilir.

sinemasının önemli filmlerini ele alan Eskimeyen Filmler serisi, Ahmet Uluçay kitapları, Ayşe Şasa'nın *Yeşilçam Günlüğü*, Türk sinemasının kahramanlarını ele alan *Biraz Mağrur Biraz Mağdur* kitabı, Sessiz Dönem Türk Sinema Antolojisi ve dergide çıkan yazılardan hazırlanan Hayal Perdesi yıllıkları Hayal Perdesi Kitaplığının Türk sineması bölümünü oluşturur. Ayrıca kitaplıkta Abbas Kiyarüstemi, Andrey Tarkovski, Robert Bresson gibi yönetmenleri konu alan çeviri eserlerin yanı sıra sinemanın kuramsal ve tarihsel yönünü ele alan çeviri eserler de yer alır. Bu açıdan derginin editörleri ve yazarları sadece dergi bünyesinde çalışmamış, sinema yazınına farklı eserler de kazandırmıştır. Bu üretim hali, dergi bünyesinde sona erse de başka üretim kanallarında devam ederek atölyenin ve topluluğun misyonunu sürdürmektedir.

Hayal Perdesi Sinema Dergisi'ne Tarihsel Bir Bakış

Koray SEVİNDİ

Öz

Hayal Perdesi sinema dergisi, 2001 yılında Bilim ve Sanat Vakfı kapsamında yürütülen sinema atölyesine katılan öğrencilerin yazınsal deneyimlerini arttırmaları amacıyla 2003 yılında fanzin olarak çıkmaya başlar. Atölyede her hikâyenin seyirci ve yönetmen açısından çift yönlü olarak değerlendirilmesi amaçlanmış, bu nedenle atölyeye katılan öğrencilerin sadece teorik altyapıya sahip olmaları değil pratik çalışmalar yapmaları da teşvik edilmiştir. Bu altyapıdan beslenen *Hayal Perdesi* sinema dergisi de 2000'lerden sonraki sinema yazınının uzun soluklu dergilerinden biri olmuştur. Amatör bir girişimle fanzin olarak yayın hayatına başlamış, günün şartlarına ayak uydurarak e-dergi formatında yayınlarına devam etmiş ve bir süre sonra da matbu olarak çıkmaya başlamıştır. Bu makalede *Hayal Perdesi* sinema dergisinin bu üç dönemine değinilecek, çıkan sayılar üzerinden içerik analizleri ve bibliyometrik çözümlenmeler yapılarak derginin tarihsel yolculuğu irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: sinema, dergi, e-dergi, içerik analizi, bibliyometrik analiz.

A Historical Look at *Hayal Perdesi* Cinema Magazine

Koray SEVİNDİ

Abstract

Hayal Perdesi cinema magazine started to be published as a fanzine in 2003 to increase the literary experience of students who attended the cinema workshop conducted within the scope of Science and Art Foundation in 2001. In the workshop, it was aimed to evaluate each story from the perspective of the audience and the director in two ways, so the students participating in the workshop were encouraged not only to have a theoretical background but also to do practical studies. *Hayal Perdesi* cinema magazine, fed by this infrastructure, has become one of the long-running magazines of cinema writing after the 2000s. It started its publication life as a fanzine with an amateur initiative, continued in e-magazine format by keeping up with the conditions of the day. After a while, it started to be published in print. In this article, these three periods of the magazine will be mentioned, the historical journey of the journal will be examined by making content analysis and bibliometric analysis based on the published issues.

Keywords: cinema, magazine, e-magazine, content analysis, bibliometric analysis.